

Beszámoló a *Decoding Messages Konferencia* – *Jó gyakorlatok az európai médiáértés-oktatásban* címmel rendezett nemzetközi konferenciáról

„A gyerekek az iskola ellenében is megtanulják a médiahasználatot, és a médiatudatosság bizonyos szintjére is képesek eljutni.” (Sebastian Ring, a német JFF médiapedagógiai referense)

A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (a továbbiakban NMHH) szervezésében először gyűltek össze Magyarországon azok az európai médiaoktatási szakemberek – pedagógusok, felsőoktatási intézmények oktatói, médiaértéssel, tudatos médiahasználattal és tudatos fogyasztói magatartással foglalkozó kutatók, köz- és felsőoktatási területért felelős állami szervezetek döntéshozói, valamint médiaértési területen működő civil szervezetek képviselői –, akik tapasztalataikat a médiatudatosság növelésével kapcsolatos módszerekről osztották meg egymással. A november 24–25-i eseményen több mint 200 érdeklődő vett részt.¹

A szakmai összejövetelt indító plenáris ülést dr. Karas Mónika, az NMHH elnöke nyitotta meg. Beszédében a digitális világot egy olyan tükörteremhez hasonlította, amely a valóság nagyon különböző leképezéseit tudja nyújtani. Ez a változatosság fakadhat többek között a médiumok típusából, céljából, a médiaszövegek műfajából, ugyanakkor értelmezésükre érdemes úgy felkészíteni a gyerekeket, hogy érdeklődő és kritikus szemlélettel fogadják a környezetből feléjük áramló sokféle médiaüzenetet.

Beszámolónk folytatásában azon előadások kivonatát közöljük, amelyek adalékkal szolgálnak a médiaértés készségének nemzetközi megítéléséhez és a területhez kapcsolódó jó gyakorlatokhoz.

Az elnöki beszédet követően kapott szót a holland Mary T. E. Berkhout (előadásának címe: *Mediawijzer.net, the Dutch network organisation for media literacy*), a Mediawijzer.net elnevezésű médiaértés-központ programigazgatója, aki először röviden felvázolta a hollandiai médiahelyzetet. Elmondta, hogy a lakosság 96 százaléka rendelkezik interneteléréssel, a tizenévesek 77 százalékának van mobiltelefonja, és ami igazán meglepő adat volt, a 0–6 év közötti gyerekek tablettel naponta eltöltött ideje a 2012-ben mért 12 percről 2014-re 18 percre emelkedett. Minthogy a holland iskolákban nincs nemzeti tanterv, ezért arra sem vonatkozik szabályozás, hogy miként, milyen formában és módszerrel foglalkozzanak a diákok médiaértésével. A kormányzat nagyon korán felismerte a fejlett médiaértés fontosságát, és azt, hogy a fejlett médiaértés készséggel az életminőség javítható. Ezért is döntött úgy 2008-ban, hogy létrehoz egy olyan ernyőszerkezetet – a

Mediawijzer.net központot –, amelynek feladata igen összetett. Egyrészt koordinálja azt az 5 nagyobb regionális, és további 1000 kisebb, helyi szinten (iskolákban, könyvtárakban, művelődési központokban, civil szervezetek irodáiban) működő szerveződést, ahol felvállalják a 0–18 éves fiatalok és szüleik médiatudatossággal kapcsolatos felkészítését, másrészt különböző programok, kampányok indításával törekszik aktivizálni a célcsoportot.

A Mediawijzer.net központ egyik kiemelt rendezvénye a minden évben megrendezésre kerülő Médiaértés-fejlesztés Hét, amelynek évente más és más a központi témája. A 2014-es országos kampány keretében a gyerekjogok kaptak kiemelt figyelmet. A központ feladata továbbá a partnerkapcsolatok kiépítése, illetve a médiakutatások tervezése, lebonyolítása és a kapott eredmények birtokában különböző fejlesztő tevékenységek indítása.

Hollandiában a szakemberek 2011-ben fogadták el azt a kompetencia-modellt, mely a médiaértés főbb készségeit határozza meg. Ennek egyik jellemzője, hogy a befogadó tudatában van annak, hogy a médiaszövegek hogyan, miképpen befolyásolják az életét, hogyan, milyen céllal és tartalommal készülnek (kódolás). Jellemzője továbbá, hogy a felhasználó – a megértésen túl – képes önmaga is hasonló tartalommal létrehozni média-üzeneteket (használat), illetve azzal is tisztában van, hogy miképpen tud orientálódni a digitális környezetben (tájékozódás, orientálódás). Szükség van ugyanakkor egyfajta stratégiai tervezési készségre is, amely annak eldöntését segíti, hogy mikor érdemes inkább online vagy inkább offline kommunikációt folytatnia céljai eléréséhez.

A Mediawijzer.net központ törekszik arra is, hogy az általa szervezett programok segítségével aktív on- és offline közösségeket hozzon létre. Ennek módszere például a központ honlapján elérhető napi poszt- és vitafórum, vagy az a Médiamester (MediaMasters 2014) játék, amelyet minden évben 10–12 éves tanulók számára hirdetnek meg. Ez utóbbi lényege, hogy a tizenévesek interaktív módon bevonódnak a fiktív film, a közösségi média, a rádió, vagy a reklámszövegek gyártásába, de ezen túl a versenyben való részvétel stratégiai tervezést és kreativitást is igényel tőlük. A verseny döntője az úgynevezett Grand Finale-val zárul, amelynek az egész országban nagy a sajtóvisszhangja. A központ munkatársai elengedhetetlennek tartják a holland szülők médiával kapcsolatos mediációját, amely bár igen összetett, ugyanakkor mégis sikeresnek mondható képzés, ezt egy 2014-es országos kutatás eredményei is alátámasztották. A következő – 2015-ös – évben tervezik bevezetni azt az új elemet, melynek érdekessége, hogy maguk a gyerekek fogják médiaértésre, tudatosabb médiahasználatra oktatni a velük egyidőseket, vagy a náluk fiatalabbakat, illetve az idősebb generációt, mintegy hidat képezve a különböző generációk között.

A holland szakember beszámolóját követően Sebastian Ring tartott előadást (*Media education between empowerment, critique and creativity*) a Münchenben nonprofit szervezetként működő MédiaKutató és Oktató Központ működéséről. A médiapedagógiai referens rövid bevezetőben vázolta a német médiatérképet. Ezek szerint az itt élő tinédzserek több mint 50 százaléka rendelkezik internet-kapcsolattal, ugyanakkor közöttük igen jelentősek a szocioökonómiai különbségek. Az oktatási intézmények nincsenek felkészülve az igen gyors technikai, kulturális és gazdasági változásokra, ezt jelzi az is, hogy nagyon különböznek egymástól az infrastruktúra – ezen belül is a különböző számítógépes szoftverek – terén, és az is elmondható, hogy a pedagógusok újmédiával kapcsolatos bevonódása és hozzáállása is széles palettán mozog.

A német médiaoktatásról megtudhattuk, hogy mivel tartományonként változó az oktatásszabályozás, ez a széttagoltság a médiapedagógiára is igaz. A különbség a 3 legnagyobb város, Hamburg, Berlin és München esetében is kézzel fogható. Sebastian Ring elmondta, hogy a müncheni MédiaKutató és Oktató Központ esetében a digitális és interaktív médiapedagógiai programok létrehozása az elsődleges cél, amelyeket – kijaánlások

révén – úgynevezett választható, nyitott kurzusok formájában hozzáférhetővé tesznek az iskolák számára. A központ által biztosított félprofesszionális technikák révén adott a lehetőség a diákoknak film- és rádióműsor, videojátékok tervezésére, kidolgozására, de biztosítják az iskolák felé a tanácsadási tevékenységet, és a centrum munkatársai különböző kreatív és aktív médiahasználattal kapcsolatos modell-projektekben is részt vesznek. Nagyon kedvelt – és a továbbtanuláskor pluszpontokkal jutalmazott – programnak számítanak az ún. „nyilvános értékviták”, ahol a középiskolás fiatalok érvelnek a médiakörnyezettel kapcsolatos tapasztalataikról. Szintén „kézzel fogható” értéke van annak is, ha a tizenévesek olyan képzéseken vállalnak mentori szerepet, ahol kimondottan különböző generációk és hátrányos helyzetben élő társadalmi rétegek információs írástudásának felzárkóztatása folyik. A centrum vállalja továbbá, hogy menedzseli a fiatal filmalkotók fesztiválra való eljutását, és folyamatosan keresi azokat a pályázati forrásokat és támogató partnereket, akik gazdasági értelemben támaszt nyújthatnak a szervezet működéséhez.

A válaszadók (N= 1200 fő) 97 százaléka rendelkezik mobiltelefonnal, 76 százaléka számítógéppel és 88 százaléka okostelefonnal. A megkérdezettek átlagosan napi 192 percet tartózkodnak online közegben, folytatnak online kommunikációt. Az osztályvezető elmondta: az adatok is azt jelzik, hogy a legkülönbözőbb médiaszövegek révén mindent beengedünk az életünkbe, ezért kifejezetten fontos, hogy széles társadalmi támogatottságot kapjon a kritikus médiaértés ügye. A Médiaértés, Monitoring és Kutatási Osztály munkatársai folyamatosan dolgoznak olyan online is elérhető platformokon, amelyek különböző korosztályoknak változatos módon ajánlanak olvasnivalót. Jelent már meg útmutató füzet az okostelefon használatáról, az adatvédelemről, a zaklatásról, illetve 7–10 éves gyerekeknek az internet használatáról is.

Egy másik német előadó, Thomas Rathgeb – a Baden-Württemberg-i Médiahatóság Médiaértés, Monitoring és Kutatási Osztályának vezetője – előadásában (*Best practices in media literacy education in Germany – working on various levels*) elmondta, néhány napon belül hozzák nyilvánosságra annak a longitudinális kutatásnak az eredményeit, mely feltérképezi a területi illetékességükhöz tartozó médiafelhasználók szokásait. Előzetesen megosztott a jelenlévőkkel néhány adatot: a válaszadók (N= 1200 fő) 97 százaléka rendelkezik mobiltelefonnal, 76 százaléka számítógéppel és 88 százaléka okostelefonnal. A megkérdezettek átlagosan napi 192 percet tartózkodnak online közegben, folytatnak online kommunikációt. Az osztályvezető elmondta: az adatok is azt jelzik, hogy a legkülönbözőbb médiaszövegek révén mindent beengedünk az életünkbe, ezért kifejezetten fontos, hogy széles társadalmi támogatottságot kapjon a kritikus médiaértés ügye. A Médiaértés, Monitoring és Kutatási Osztály munkatársai folyamatosan dolgoznak olyan online

is elérhető platformokon, amelyek különböző korosztályoknak változatos módon ajánlanak olvasnivalót. Jelent már meg útmutató füzet az okostelefon használatáról, az adatvédelemről, a zaklatásról, illetve 7–10 éves gyerekeknek az internet használatáról is.² A nyomtatott formában is elérhető kiadványok célja, hogy az állampolgárok és a felnövekvő nemzedékek kompetens, kreatív és kritikus módon használják a médiumokat.

A tanácskozás során Lucile Petit előadásának (*Audiovisual and education: CSA's recent actions*) köszönhetően a jelenlévő szakemberek pillanatképet kaphattak arról is, miként vélekednek Franciaországban a médiaértésről. A Lekerhető Audiovizuális Médiaszolgáltatások (Conseil Supérieur de l'Audiovisuel, CSA) központ osztályvezetője leszögezte: bár talán a francia szakirodalom alapján a külső szemlélőnek úgy tűnhet, nincs egyértelmű definíciójuk a médiaértés fogalmára, ugyanakkor széles társadalmi egyetértés van azzal kapcsolatban, hogy a médiaértés egyet jelent az iskolában folyó médiaoktatással, ahol a digitális és hagyományos – szöveg-alapú – médiatartalmak kritikus elemzésével foglalkoznak. A médiaértés fontosságát az is jelzi, hogy a készség fejlesztésével kapcsolatos feladatok – bár nem önálló tárgyként, de – 2013-ban bekerültek az oktatási tananyagokba. A médiaoktatás legfőbb célja, hogy az állampolgárok felelősségteljesen és bölcs módon használják a különböző médiumokat.

A médiaértés fogalmát az ún. Audiovizuális törvény is tartalmazza, amely a közszolgálati műsorszolgáltatók számára ír elő kötelezettségeket, legfőképpen arra ügyelve, hogy polgári értékeket közvetítsenek csatornáikon keresztül. Lucile Petit előadásának folytatásában részletesen is bemutatta a Lekerhető Audiovizuális Médiaszolgáltatások központ célját és tevékenységi körét. Irodájukban két munkacsoport működik, az egyik a nők jogaival, a másik pedig az audiovizuális ügyekkel és a médiaoktatással foglalkozik. Ez utóbbinak egy volt újságíró a vezetője, főképp azért, hogy a két terület között biztosítsa a megfelelő szakmai kapcsolatot.

A centrum hatékonyabb működését segítette egy 2013-ban lebonyolított vizsgálat, melynek során személyes interjúkat készítettek a különböző tartalom- és műsorszolgáltatók képviselőivel. Ennek eredményeit figyelembe véve határozták meg a központ további feladatait és tevékenységi körét:

- Létrehozták a Média és Oktatás (Éducation & Médias) önálló weboldalt, ahol az érdeklődők részletes képet kapnak az ország audiovizuális helyzetéről, de értesülhetnek pályázható állásokról, továbbá olyan egyéb témákról is, mint a digitális felhasználás, a politika szerepe a médiában, a közönség különböző értékelése és a médiával kapcsolatos személyi jogok, de itt kap helyet a médiaoktatás is.
- Folyamatban lévő projektnek számít az ún. Médiaoktatási Observatórium felállítása. Ezt a pályázatot és az itt folyó munkát 22 támogató segíti.
- Figyelemfelkeltő kampányokat indítanak. A konferencia idején éppen folyamatban volt a kiskorúak védelmét szolgáló tudatosságnövelő felhívás, melyben minden tartalomszolgáltató köteles részt venni. Az elektronikus műsorszolgáltatók 3 héten keresztül, főműsoridőben kötelesek leadni a központ által gyártott 2 videoklipet. A francia állampolgároknak arra is van lehetőségük, hogy a kampánnyal kapcsolatos véleményüket megosszák a Média és Oktatás online felületen.

Ami talán unikumnak számított a hazai közönségnek: a francia audiovizuális hatóság nagyon szoros kapcsolatban áll az oktatásüggyel. Ahogyan azt Lucile Petit osztályvezetőtől megtudtuk, a testület állandó tagja az oktatási tárca elnöke és annak helyettese is.

A konferencia folytatásában olyan nemzetek következtek, akik a médiaoktatás terén is igen nagy múlttal és tapasztalattal rendelkeznek. Ola Erstad, az Oslói Egyetem Pedagógiai Tanszékének egyetemi tanára a norvég médiahelyzetet vázolta előadásában (*Productive media practices and student agency – from marginal to mainstream in Norwegian curriculum*). Ahogy bevezetőjében elmondta, Norvégiában az 1960-as évektől foglalkoznak a média tanulmányozásával. A hangsúly jellemzően a kulturális és humán tanulmányokra került, és főképp a médiaszövegek elemzésével foglalkoztak. Az utóbbi három évtizedben érezhető a szakmán belül egy feszültség, ami főként az újmédiumok elterjedésének következménye. A digitális szövegértés mint új készség hatására a médiapedagógia maga is módszertani váltásra kényszerül, és egyre inkább kívánja az interaktív tanórai megoldá-

sok, eljárások alkalmazását. Ha a szerzőiség oldaláról ragadjuk meg a folyamatot, akkor könnyű belátni ennek irányát: a romantikus szerzőiségtől – köszönhetően az újmédiaok technológiai támogatottságának – ma már a kollaboratívabb megoldások felé mozdulunk, hiszen egy szerző nagyon sokféle forrással találkozhat, amit igen változatos formában „remixelhet”, így haladva a nyitott, folyamatorientált produktumok felé.

Ahogy a norvég előadótól a hallgatóság megtudhatta, a középiskola felső osztályaiban a diákok felvehetik a Media and Communication Studies tárgyat. Ez a kurzus azonban szigorú előfeltételhez kötött, mert az igen népszerű tárgy kizárólag a legjobb tanulók számára hozzáférhető. Azt, hogy mennyire általános a társadalom szintjén a médiaértés fontosságával kapcsolatos egyetértés, az is jelzi, hogy Norvégiában 2006-tól lépett érvénybe a most hatályban lévő Nemzeti Tanterv, melyben az 5 legfontosabb alapképesség között a médiaértés is szerepel. Elvárás, hogy minden tárgyhöz és oktatási tartalomhoz kapcsolva legyen az erre irányuló készségfejlesztés.

Martina Chapman, az Egyesült Királyságból érkezett médiaértés szakértő *A médiaértés – több mint a részek összessége (Media literacy: greater than the sum of its parts)* című előadásában arról szólt, hogy a médiaértés a kognitív készségek tárházát gyarapítja, hiszen többek között olyan összetett funkciókat kell ellátnia, mint az üzenetek kódolása és dekódolása, értékelése vagy a kritikus gondolkodás. Ebben a minden tekintetben gyorsan változó világban ez a készség az élethosszig tartó tanulás egyik feltételét jelenti. Martina Chapman szerint: „A 21. században nem az számít analfabétának, aki nem tud írni, olvasni, vagy számolni, hanem az, aki nem tud tanulni, újratanulni és elfelejteni.” Az előadó utalt arra, hogy állami szinten mindenképpen szükséges – mintegy társadalmi felelősségvállalásként is – foglalkozni a médiaértés kérdéssel. Ugyanakkor a törvényi szabályozásoknak, etikai kódexeknek is követniük kell a médiapiac és a média-technológia gyorsan változó világát, biztonságot adva ezáltal a felhasználók számára. Az OFCOM 2014-es kutatása szerint az Egyesült Királyság állampolgárai indokolatlan bizalmat szavaznak a világhálón felkutatott információknak. A válaszadók 98 százaléka használ keresőmotorokat, és közülük 93 százalék gondolja azt, hogy az internetes információk valóságtartalma megbízható. Egy 2014-es, a NOKIA által lefolytatott kutatás szerint a táblagépeken, okostelefonokon napi 150 interakciót folytatnak a felhasználók. Az előadó szerint ebben a hatalmas „információ-tengerben” a médiaszöveg-értés készsége jelentheti a mentőövet. A szakpolitika van tehát olyan helyzetben, hogy a kiszélesedett médiatájkép kereteit szabályozza, a partnereket összehangolja, és eligazodási pontokat nyújtson az állampolgárok számára.

Sirkku Kotilainen, a Tamperei Egyetem egyetemi tanára Finnországból érkezett a konferenciára. Előadásában (*Media literacy in Finland today*) utalt arra, hogy a finn médiaoktatás jellemzően a médiaszövegek kódolásával és dekódolásával foglalkozik. Manapság igen erősen foglalkoztatja a társadalmat a médiaüzenetek nemi perspektívája. A professzor konkrét példával is szolgált erre a felvetésre, mely szerint igen gyakori kérdés: hogyan lehetne – illetve egyáltalán lehet-e – a médiaüzenetek segítségével a lányok érdeklődését a természettudományos, a fiúkét pedig a kulturális tartalmak iránt felkelteni. Sirkku Kotilainen röviden beszélt arról is, hogy a médiaoktatás az 1960-as években indult, kereszttantervi formában. A jelenlegi finn Nemzeti Tanterv 2000-től 2016-ig hatályos, ebben a médiaoktatásra, illetve a médiaértés készségének fejlesztésére az iskolák nincsenek kötelezve. Egy 2013-as, a médiaértéssel kapcsolatos módosításra azért került sor, mert az oktatási szaktárca figyelembe vette és szövegébe beépítette a Médiapolitikai Dokumentum változását. A 2016-ban bevezetésre kerülő Nemzeti Tantervben – az ígéretek szerint – már hangsúlyosabb szerepet kap a 8 kulcskompetencia, ezek között pedig a digitális írástudás készsége.

A Decoding Messages Konferencia – Jó gyakorlatok az európai médiaértés-oktatásban címmel rendezett nemzetközi konferencia a hazai médiapedagógusok számára

hasznos információkkal szolgált az Európában már bevált és hatékonynak mutakozó médiaértést fejlesztő eljárásokról. A jelenlévők számára az is kiderült, hogy sikeres mediaképzésről, médiaértés-fejlesztésről csak akkor beszélhetünk, ha biztosított a széles körű társadalmi és oktatáspolitikai támogatottság, az állami (mediatörvényi) szabályozás, és a médiaipar különböző szegmenseinek is támogató a szerepvállalása.

Jegyzetek

¹ *Több mint 200 szakember részvételével elkezdődött a Decoding Messages konferencia.* http://nmhh.hu/cikk/165105/Tobb_mint_200_szakember_reszveleivel_elkezdodott_a_Decoding_Messages_konferencia#sthash.nNvhBjBf.dpufb; http://nmhh.hu/cikk/165105/Tobb_mint_200_szakember_reszveleivel_elkezdodott_a_Decoding_Messages_konferencia

² Ld. pl.: www.flimmo.de, www.handysektor.de, www.internet-abc.de

Herzog Csilla

főiskolai docens, Eszterházy Károly Főiskola,
Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék

Racsko Réka

főiskolai tanársegéd, PhD-hallgató,
Eszterházy Károly Főiskola. Médiainformatica
Intézet Humáninformatika Tanszék